

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ

За означенням ЮНЕСКО, технологія навчання — це в загальному розумінні, системні методи створення, застосування і визначення всього процесу навчання і засвоєння знань.

Запровадження ефективних технологій навчання є одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні і має здійснюватися через:

1. Підвищення якості підготовки фахівців широкого профілю з: фундаментальних, загальнопрофесійних, гуманітарних, комп'ютерних, економічних, екологічних, професійно-практичних дисциплін.

2. Удосконалення структури і змісту навчальних планів та програм, їх послідовність та взаємодоповнюваність.

Нові технології навчання передбачають скорочення кількості екзаменів та заліків, обов'язкових аудиторних занять; скорочення лекцій на користь практичних форм навчання; переведення здібних студентів на навчання за індивідуальними планами; одержання робочих професій відповідно до профілю підготовки.

Отже перехід на нову технологію підготовки спеціаліста вимагає суттєвих змін в організації навчального процесу, втілення проблемних методів навчання, ТЗН. Цьому сприяє надання навчальним закладам більшої свободи в розробленні навчальних планів, права самостійно розробляти доцільний графік навчального процесу, регулювати співвідношення аудиторних, індивідуальних занять та самостійної роботи студентів, установлювати відповідну тривалість екзаменаційних сесій, розподіляти дисципліни по семестрах, включати до навчальних планів навчально-дослідницькі роботи.

Вища школа сьогодні, в період становлення ринкових відносин, має не тільки задовольняти потреби суспільства у кваліфікованих спеціалістах, а й робити свій внесок у формування розвинутої, гармонійної, творчої індивідуальності.

Формування гуманістичної школи, звернення до особистості об'єктивно потребують, щоб за своїм змістом освіта стала практичним людинознавством. Тому розгорнута гуманізація освіти виводить її за вузький обрій традиційної моделі-трансляції майбутнім фахівцям певної суми фахових знань та формування відповідних умінь та навичок. Конче необхідно орієнтувати студентів на раціональний вибір засобів, методів та форм взаємодії, що спрямовують

кожного вихованця до осмислення навчального процесу як сфери моральної творчості та світоглядного самовизначення.

Успішне вирішення цих завдань нерозривно пов'язане з якістю і ефективністю викладання соціально-економічних дисциплін, які посідають важливе місце в гуманітаризації навчального процесу. Насамперед вони прищеплюють студентам навички політико-економічних оцінок явищ і процесів сучасного життя. А в політико-економічній оцінці найповніше втілюється економічне мислення, економічна культура майбутнього фахівця.

Концептуальною основою кардинального поліпшення якості підготовки спеціаліста має стати поглиблення вивчення блоку економічних дисциплін. Диференціацію змісту навчання за видами майбутньої діяльності, слід супроводжувати посиленням культурно-професійних нюансів акцентованого на самостійну роботу студентів навчального процесу, під час якого встановлюється раціональне співвідношення теоретичного та практичного навчання, аудиторних, індивідуальних занять.

Викладання економічних дисциплін, насамперед економічної теорії, ускладнюється незвичайною ситуацією як в економіці, так і в економічній науці. Той парадигматичний ідеал науковості, що був відмінною рисою не лише марксистського підходу, а й орієнтистської позиції взагалі, вимагав максимальної «науковості» викладання матеріалу, яка розумілась як іноформа структури праць і поглядів дозованих класиків. Але економічні знання перенасичені політикою та ідеологією, дефініціями і категоріями, що непомітно здобули самодостатнє значення, фактично втратили власну специфіку. Для того, щоб економічні явища і процеси сприймалися осмислено, формували економічний спосіб мислення, вони мають бути не стільки завершеним блоком понять, скільки матрицею що все більше наповнюється змістом.

Формування сучасного економічного мислення студента є не арифметичною сумою знань, а інтегрованою сукупністю політико-економічних знань, навичок, мислення та вміння приймати ефективні інженерні та управлінські рішення.

За сучасних обставин важливо не допустити, щоб переоцінка цінностей вироджувалася в ідеологію песимізму, в некомпетентні заклики щодо структури та змісту блоку дисциплін з економічної теорії, чи зведення до мінімуму кількості годин на їх викладання. Але й безпідставний оптимізм, штучне насаджування програм та підручників, які вивчаються в американській чи німецькій вищій школі, небажання рахуватися з повсякденними реаліями нашого життя, менталітетом, традиціями і, що саме головне, різними політико-економічними та соціальними умовами, в яких формується економічний спосіб мислення нашого студента, ведуть до нерозу-

міння чи несприйняття навчального матеріалу. Структура і зміст програми з економічної теорії мають наповнюватися, максимально розкриваючи діалектику і динаміку тих чи інших процесів соціально-економічного життя суспільства. Оскільки економічні явища і процеси багатогранні та мінливі, їх аналіз і виклад завжди викликає певні ускладнення. Найприйнятніший спосіб їх викладення — проблемна постановка питання, аналіз різних поглядів, з аргументацією своєї позиції. Як і в інших науках, в економічній теорії є свої «чорні діри» пізнання предмета, і не всі вони стають аксіомами. Головне студент мусить зрозуміти, що дане явище не догма, воно в постійному розвитку, його визначення може бути як багатостороннім, так і одностороннім, з погляду на минулий чи теперішній час.

Не слід ігнорувати даної проблеми, а виважено підходити до використання різного матеріалу. Аналіз зарубіжних підручників з економічної теорії показує, що серед їхніх переваг саме постановка цілей і завдань викладу матеріалу. Алгоритм викладення, підбір фактичного, позитивістського матеріалу побудовано на проблематиці розвинутих ринкових країн і розташовано таким чином, що студент сприймає його не як обов'язковий навчальний матеріал, а як керівництво до практичних дій. Персоніфікація способу викладення матеріалу добре враховує людську психологію і активно впливає на поведінку, прийняття рішень.

Вітчизняні підручники, здебільшого мають характер компіляції, оскільки написані шляхом комбінування різного матеріалу, в тому числі і з зарубіжних підручників. Структура і зміст цих підручників обтяжені загальнометодологічними уявленнями засад економічної теорії, за відсутності найбільш простих, ґрунтовних залежностей та ознак «відпрацьованих» на статистичному узагальненні, наприклад, аналізу становлення та завдань банківської системи в умовах переходу до ринкової економіки.

Інша проблема, подолання в студентів, викладачів, а також управлінських структур технічного вузу стійкого імунітету проти економічної науки, до якої ставилися як до неминучої, але нікому не потрібної справи. Сьогодні з'являється розуміння необхідності економічних знань, але на практиці, в навчальних планах, наприклад, кількість годин на вивчення курсу не збільшується, а зменшується. Якщо раніше курс «Політична економія» вивчали 3—4 семестри, за програмою в 140 годин, то сьогодні курс «Основи економічної теорії» вивчають 1—2 семестри за програмою 110 годин, з яких 40 годин відведено на самостійну роботу студента. За відсутності достатньої кількості підручників, іншої економічної літератури і необхідних умов підготовки самостійна робота формалізується. З навчальних планів фактично зник такий вид педагогічного навантаження, як консультації викладачів. Ще кілька років

тому в індивідуальних планах консультації планувалися в обсязі 120—150 годин на рік, сьогодні — 2—4 години. Індивідуальну роботу, консультації викладачі проводять не менш інтенсивно аніж раніше, але цей час не враховується в педагогічному навантаженні. Водночас відбулося збільшення загальної кількості годин навантаження на одного викладача в рік, у середньому з 550 годин до 900 годин, з них лекції і семінарські заняття складають не менше 80 відсотків.

Викладання економічної теорії вже не може бути обмежене лише традиційними підходами, все необхіднішим стає використання комп'ютерних інформаційних технологій. Програма курсу наповнена математико-статистичним матеріалом, постійно доповнюється різноплановою поточною інформацією і викладати її, звичайно, набагато легше з допомогою комп'ютерних технологій.

Фахівці з технічних дисциплін комп'ютерну техніку сприймають як природну складову своїх досліджень і активно освоюють і використовують її в навчальному процесі. Значно складніша справа в соціально-економічних дисциплінах. Постачання комп'ютерів здійснюється за залишковим принципом. У технічному вузі досить часто не можуть зрозуміти навіть кафедрам соціально-економічного циклу комп'ютери.

Досвід і практика викладу матеріалу показує, що студент значно краще засвоює інформацію коли використовується її математичне і комп'ютерне моделювання. Мабуть не потрібні докази того, що в соціально-економічному житті взаємозв'язки і взаємовпливи елементів настільки складні і багатовимірні, що певному значенню певної ознаки для даної сукупності об'єктів може відповідати кілька значень іншої ознаки, з якою пов'язана перша. Отже зв'язок між елементами в економічних системах може бути визначений переважно у вигляді певної тенденції і визначити його можна, лише використовуючи велику кількість спостережень, фактичного та цифрового матеріалів.

Комп'ютерні технології можуть значно удосконалити практику викладання та навчання. Вони сприяють збільшенню частки точних та відтворювальних методів, що дає можливість не лише описувати досліджувані соціально-економічні явища, а й аналізувати і визначити їхні структури, зміст та функції. Такий процес навчання сповна розвиватиме в студентів логічне мислення, творчі здібності, культуру мислення, вміння спілкуватися та грамотно висловлювати свої думки.

Навчальний процес сьогодні будується таким чином, щоб, по-перше, дати студенту певну систему теоретичних та практичних знань і навичок з економічної теорії, по-друге, сформувати конкретноекономічне мислення, щоб майбутній спеціаліст оволодів найпе-

редовішими ідеями та різноманітною системою сучасних методів і прийомів господарювання, обов'язково вмів правильно оцінювати виробничу ситуацію, своєчасно приймати оптимальні рішення, творчо ставитися до своєї справи.

Для вирішення цих завдань у навчально-педагогічному процесі використовуються різноманітні форми організаційних заходів. Чим вищий методичний, інтелектуальний і, власне, фаховий, рівень викладача, тим дієвіші ці форми. Спецкурси, ділові, рольові ігри, співбесіди, як показує досвід роботи, допомагають студентам відійти від пасивного сприйняття наукового матеріалу, до його активного пошуку, виявлення і використання.

Особливо ефективним у технічному вузі є ведення спецкурсів. Оскільки «Основи економічної теорії» викладаються на старших курсах, коли студенти вже зайняті фаховою спеціалізацією, поглиблене вивчення окремих проблем економічної теорії посилює їх інтерес до економічних проблем. З іншого боку в спецкурсі ми маємо можливість змінювати методику викладання. Основною стає самостійна робота студента під керівництвом викладача. Однією з її форм, що викликає найбільше зацікавлення, є проведення навчальних економічних аналізів та досліджень.

Для формування і розвитку сучасних засобів навчання необхідне навчально-методичне забезпечення і зміцнення кафедр соціально-економічного циклу в технічних вузах.

*Свірідов С. М.,
канд. екон. наук, асист. (КДТЕУ)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Науковий метод дослідження — загальна зброя вчених-дослідників, тобто інтуїція, яка і у повсякденному житті, і в економіці інколи сильніша за розрахунок. Абстрактна у своєму аналізі вона широко застосовується на практиці і має надзвичайно важливе значення. Як сказав одного разу Альберт Ейнштейн: «Наука — це ніщо інше, як екстракт щоденних роздумів».

Саме тому європейський студент економічного факультету ніяк не зможе, наприклад, уникнути вивчення праць Платона, Арістотеля, Маркса, Локка, Гегеля, Руссо та багатьох інших філософів. Водночас його американський колега зацікавлений у глибокому вивченні таких дисциплін, як статистичні та економічні методи, математичне моделювання економічних процесів, теорія ігор і т.д. Вони вчать розробляти теорії, накопичувати фактичні дані, а по-